

УДК 316.48

Л. О. Котлова

ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ЧИННИКА ЇХ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Дана стаття присвячена питанню конфліктологічної компетентності студентів. Для характеристики обізнаності особистості в конфлікті, її здатності прогнозувати, попереджати і вирішувати конфлікти науковці використовують переважно два поняття: «конфліктна компетентність» і «конфліктологічна компетентність». Розглянуто основні підходи щодо визначення таких понять як «компетенція» та «компетентність», визначено їх складові, а також показники сформованості.

Ключові слова: компетентність, компетенція, конфлікт, конфліктостійкість, особистісне утворення.

Постановка проблеми. Висока насиченість сучасного життя різноманітними конфліктами, своєрідність кожного з них у поєднанні з край насиченими емоціями і переживаннями, що викликані неправильним трактуванням самого конфлікту або дій учасників в ньому, невмінням адекватно сприймати та інтерпретувати конфлікти, використовувати непродуктивні форми реагування на конфлікт – все це породжує конфліктогенність особистості, середовища, суспільства. Все означене сприяє розвитку різних психосоматичних станів, неврозів, розвитку неадекватних психологічних захистів і стереотипів поведінки, знижує працездатність та впливає на ефективність професійної діяльності.

Психологічні знання про правила і особливості безконфліктного спілкування і поведінки допомагають не тільки будувати конструктивні міжособистісні стосунки, але й застосовувати вміння реконструювати конфлікт, перетворювати його на знаряддя управління та впливу.

На сучасному етапі, коли професійне життя кожної людини постійно ускладнюється, а в особистому виникають постійні проблеми, роль конфліктологічної компетентності різко зростає. Адже від умінь сучасного працівника використовувати досягнення і висновки конфліктології в своїй професійній діяльності, з метою попередження, врегулювання та конструктивного вирішення будь-яких конфліктних ситуацій, залежить доля конкретної людини, всього колективу, а навіть і суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для характеристики обізнаності особистості в конфлікті, її здатності прогнозувати, попереджати і вирішувати конфлікти науковці використовують переважно два поняття: «конфліктна компетентність» і «конфліктологічна компетентність». Розглядаючи дані поняття Н.В. Грішина у своїх працях вживала поняття «компетентність керівника» щодо складних, суперечливих ситуацій взаємодії людей. Дослідниця тлумачила його, як розуміння природи протиріч і формування

конструктивного погляду на проблему конфліктів в організації; вміння здійснювати аналіз ситуацій, що виникають, визначати причини їх виникнення; навички управління конфліктними явищами в своєму колективі, вміння надавати конструктивних форм протиріччям, що виникають в міжособистісній взаємодії, робити їх вирішення максимально ефективним; вміння передбачати можливі наслідки наявної ситуації, усувати або зводити до мінімуму негативні наслідки і віднаходити позитивні можливості у цих конфліктах [3].

Вперше термін «конфліктна компетентність» введений у науковий обіг Л.А. Петровською. Висвітлюючи проблему компетентності у спілкуванні, вона вперше застосувала термін «конфліктна компетентність» щодо сфери конфліктних ситуацій у навчальному посібнику «Введение в практическую социальную психологию» (1994 р.) [9]. За Л.А. Петровською, конфліктна компетентність — це складне інтегральне утворення особистості, яке містить у собі компетентність людини в конфліктній ситуації, основними складовими якої є: компетентність учасника у власному «Я» («Я-компетентність», його адекватна орієнтація у власному психологічному потенціалі), у потенціалі іншого учасника (учасників) і ситуаційна компетентність (знання про конфлікт, суб'єктивну позицію (рефлексивна культура, вміння спостерігати за собою і партнером «збоку»), володіння достатньо широким спектром стратегій поведінки у конфлікті й адекватне їх використання (обов'язкове володіння співпрацюючими стратегіями без ігнорування інших), культура саморегуляції, передусім емоційної).

Подібне розуміння конфліктної компетентності можна знайти і в працях А.Ю. Кулікова, А.І. Шипілова та ін. Так, А.Ю. Куліков під конфліктною компетентністю командира підрозділу розуміє сукупність знань (про себе, підлеглих, конфлікти і способи їх попередження та вирішення), вмінь (застосування цих знань в практичній діяльності), а також психічні й соціально-психічні якості та властивості особистості, що забезпечують безконфліктну взаємодію з партнерами в діяльності, дозволяють ефективно керувати конфліктами, що виникають, і досягати їх конструктивного вирішення [6;13].

Проте у працях науковців, які займаються дослідженням проблеми конфліктів використовуються ще й такі поняття: «конфліктологічна готовність», «конфліктологічна культура», «конфліктостійкість особистості», «творче управління конфліктами» й інші.

Метою даної статті є висвітлення основних складових конфліктологічної компетентності з метою їх розвитку під час навчання студентів.

У своїх роботах Б.І. Хасана визначає конфліктну компетентність як одну із провідних характеристик особистості й важливу складову частину загальної комунікативної компетентності, що представляє собою рівень розвитку усвідомлення про діапазон можливих стратегій поведінки у конфлікті та вміння реа-

лізувати ці стратегії в конкретній життєвій ситуації [12].

На думку Г.Ю. Любімова, компетентність фахівців, що займаються урегулюванням конфліктів, полягає в оволодінні емоціями, уточненні своїх побажань і можливостей, формуванні установки на співпрацю, а не конфронтацію [7]. Дане трактування Г.Ю. Любімова можна глибше розкрити через поняття конфліктостійкості, тобто зберігати конструктивні способи взаємодії з конфліктуєчими, незважаючи на вплив конфліктних чинників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час конфлікту психологічний стан людини зазнає таких змін, що її думки і почуття починають значно відрізнятися від її думок і почуттів у повсякденному житті. Ці зміни, як правило, не усвідомлюються самою людиною і мають закономірності: підвищення рівня емоційної збудженості та напруги; зниження здатності до адекватного опрацювання інформації; підвищення рівня навіювання і, відповідно, зменшення ступеня критичного ставлення до себе, до конфліктуєчих; пригнічення раціональних способів регуляції поведінки та почуття відповідальності за свої вчинки; відчуття власної сили, могутності та анонімності своїх дій, своєї особистості.

Конфліктостійкість особистості, як зазначає І.В. Вашенко, це здатність людини оптимально організувати свою поведінку у складних ситуаціях соціальної взаємодії, безконфліктно вирішувати проблеми у взаєминах з іншими людьми [2].

Таким чином, чим вищий рівень розвитку конфліктостійкості у людини, то ефективніші її дії в умовах конфлікту:

- здійснюється адекватна оцінка конфлікту та обґрунтований прогноз варіантів його подальшого розвитку;
- усвідомлюються завдання, що постали перед нею на кожному етапі розвитку конфлікту;
- відбувається постійне спостереження й контроль за поведінкою учасників конфлікту;
- контролюється узгодженість рішень та їх взаємодія в процесі реалізації;
- стають зрозумілими накази і завдання, усвідомлюється їх доцільність та необхідність;
- здійснюється надійне доведення інформації до кожного з учасників конфлікту під час розвитку конфлікту.

О.В. Зайцева визначає конфліктну компетентність, як особистісне утворення, важливе для розуміння психологічної сутності особистісного аспекту конфлікту [5].

За В.П. Трубочкіним, складовими конфліктної компетентності є наступні компоненти:

- 1) знансвий, освітньо-дисциплінарна модель (оформлення конфліктної компетентності із частини комунікативної в самостійний вид професійно-психологічної компетентності; розуміння конфліктної компетентності як інтегративної, практично орієнто-

ваної базової схеми навчальної дисципліни і конфліктологічного знання в цілому);

2) особистісний, структурно-рівнева модель (трансформація знань в експертно-особистісну модель конфліктної компетентності);

3) практично-технологічна модель (організаційно-технологічне розгортання, проектування і експлікація компетентної конфліктної практики);

4) культурно-онтологічна модель (визначення культурних меж і тенденцій розвитку конфліктної реальності) [11].

Так, З.З. Дрінка визначає конфліктологічну готовність, як готовність фахівця до вирішення професійних конфліктологічних завдань [4]. І хоча відмінностей у визначенні сутності конфліктологічної готовності між авторами немає, цього не можна сказати щодо змісту її практичної складової.

Зокрема, Г.М. Болтунова, розкриваючи практичну складову конфліктологічної готовності, виокремлює три конфліктологічні вміння [1]:

1) бачення і розуміння конфлікту;

2) вміння прогнозувати й оцінювати наслідки конфлікту;

3) володіння засобами діагностування, попередження і вирішення конфлікту, використання конфлікту у виховних цілях.

Водночас, З.З. Дрінка практичний компонент конфліктологічної готовності визначає через сукупність вмінь вирішення професійних конфліктологічних завдань. Професійні конфліктологічні завдання (всього 25) класифіковані за шістьма групами (завдання з діагностики, прогнозування, стимулювання, попередження, моделювання, вирішення конфліктів) відповідно до логіки управління конфліктом, конфліктологічних процесів і структурними елементами цілісного педагогічного процесу (В.С. Ільїн) [4].

К.М. Дурай-Новакова, Н.В. Кузьміна, Н.Ю. Кюлюткіна, В.А. Сластенін та інші конфліктологічну готовність фахівця трактують, як сукупність якостей особистості, що забезпечують успішне виконання професійних функцій. Конфліктологічна готовність фахівця містить у собі різного роду установки на усвідомлення професійного конфліктологічного завдання, моделі ймовірної конфліктної поведінки, визначення специфічних способів діяльності в професійному конфлікті, оцінку своїх можливостей відповідно до майбутніх перешкод, необхідність результату в процесі вирішення професійного конфлікту і конструктивну конфліктну позицію фахівця [2].

При цьому під конфліктною позицією фахівця мається на увазі система ставлень й оцінок конфліктологічного досвіду, конфліктної реальності й перспектив, що визначають спрямованість конфліктних дій, поведінки фахівця. Ключове значення для конструктивної конфліктної позиції мають ціннісні орієнтації і професійні цілі в професійному конфлікті, які впливають на динамічні і структурні характеристики конфлікту.

А, отже, конфліктологічна готовність фахівця виконує функцію регулятивного (мотиваційного, емоційного, рефлексивного, вольового, екзистенційного) базису для орієнтовно-перетворюючої (конструктивної) конфліктологічної діяльності фахівця в ситуаціях виробничого конфлікту.

До показників сформованості конфліктологічної готовності відносять:

1) оптимальний вибір фахівцем конфліктної стратегії;

2) самоуправління негативними емоційними станами в конфліктній ситуації;

3) здатність до управління (впливу) опонентом професійного конфлікту в результаті рефлексивного самовизначення на основі конструктивної конфліктної позиції.

На думку А.Б. Немкової, конфліктологічна компетенція є складовою частиною загальної соціальної компетенції. Автор визначає її як здатність і готовність: 1) здійснювати діяльність з профілактики конфлікту; 2) мінімізувати деструктивні форми конфлікту і перевести їх в конструктивне русло в реальному конфлікті; 3) за необхідності виступити посередником або медіатором у вирішенні конфлікту [8].

Роль конфліктологічної компетенції в індивідуально-особистісному розвитку людини, її пізнавальній діяльності і соціальній поведінці виражається в її функціях:

— мобілізаційній (здатність розглядати конфлікт в якості невід'ємної складової нашого життя і не уникати конфліктної взаємодії);

— інформативній (здатність до неоднозначного трактування конфліктної взаємодії і бачення перспектив її вирішення, тобто виокремлення позитивних ознак конфлікту і тверезу оцінку наявних фактів, інформації, знань або уявлень про реальність);

— прогностичній (здатність застосовувати різні техніки для мінімізації деструктивних форм конфлікту і переведення їх у позитивне русло);

— регулятивній (здатність здійснювати діяльність посередника або медіатора, тобто з'ясувавши позиції, інтереси і цілі учасників конфлікту, посередник здійснює збалансоване вирішення конфлікту);

— ціннісній (здатність змінювати ставлення до конфлікту в умовах розширення контактів, діяльності);

— рефлексивній (здатність до реконструкції ускладнень, що з'являються, і визначення їх причин). Ця функція забезпечує розвиток образу-Я людини і дозволяє їй не тільки виконувати певну діяльність, але й знати, як їй це робити;

— інтегративній (є провідною, її призначення полягає в тому, щоб дана компетенція мала продуктивний характер).

На основі проведеного дослідження А.Б. Немкова констатує, що процес становлення конфліктологічної компетенції має рівневий характер:

- низький (деструктивний), який передбачає

низький рівень або відсутність знань (наявність загальних уявлень) про техніки вирішення конфлікту;

- середній (непродуктивний) характеризується проявом інтересу до конфліктологічних знань, здібностями до часткової модифікації наявної системи знань про конструктивне вирішення конфлікту залежно від ситуації;

- високий (конструктивний) характеризується позитивною «Я-концепцією», розвинутими рефлексивними здібностями як відносно себе, так і відносно партнера і ситуації в цілому, як результат — наявність антиципованих здібностей (здібності передбачати результат дії) [8].

Критерієм виділення рівнів виступає ступінь стійкості використання технік, спрямованих на конструктивне вирішення конфлікту.

У роботах А.В. Дорохової конфліктна компетенція розкривається як сукупність конфліктологічних питань, вирішення яких входить в обов'язки фахівців [2].

На думку Н.В. Самсонової, конфліктологічна компетенція фахівця — це сукупність конфліктологічних знань як виду професійних знань про конфлікт і пов'язаних із ним явищ, фактів. Як і будь-які професійні знання, знання про професійний конфлікт виступають важливим компонентом професійної культури і виконують функцію інформаційного базису для орієнтовно-перетворюючої діяльності фахівця в ситуаціях професійного конфлікту. Тому показниками сформованості конфліктологічної компетенції є два критерії: 1) адекватно зрозумілий конфлікт і 2) відсутність помилок у визначенні складної ситуації професійної взаємодії як конфліктної на основі системи знань про конфлікт [10].

Виходячи з означеного, Н.В. Самсонова відносить конфліктологічну компетенцію до інформаційного блоку професійно важливих конфліктогенних якостей фахівця в моделі конфліктологічної культури.

Конфліктологічна компетентність фахівця визначається дослідницею через систему конфліктологічних вмінь вирішення професійних конфліктологічних завдань з управління конфліктом і виконання перетворюючої функції відносно конфліктогенного професійного середовища.

Показниками сформованості конфліктологічної компетентності є: 1) ступінь вирішення конфлікту; 2) наявність перетворень в конфліктогенному професійному середовищі в результаті вирішення фахівцем професійних конфліктологічних завдань з управління конфліктом. У моделі конфліктологічної культури ці професійно важливі якості становлять операційний блок [10].

Представлені інтегровані характеристики конфліктологічної культури фахівця і їх показники відтворюють закономірності саморегуляції суб'єкта праці у взаємодії з конфліктогенним професійним середовищем: у процесі сприйняття і визначення складної соціальної ситуації як конфліктної, на основі

конфліктологічних знань і конфліктної позиції. Конфліктологічна компетенція реалізується у вигляді конфліктологічної пізнавальної діяльності; конфліктологічна компетентність реалізується в конфліктологічній перетворюючій діяльності; конфліктологічна готовність розглядається в якості перехідного етапу від пізнання конфліктогенного середовища до його перетворення на основі інтелектуальних (зняття невизначеності ситуації), ситуативних (пошук у самому собі мобілізуючих факторів для виходу з конфліктної ситуації), ретроспективних (аналіз власного досвіду з метою його актуалізації в конфліктній ситуації) і перспективних (самоактуалізація конфліктної позиції) рефлексій.

Таким чином, за Н.В. Самсоновою, конфліктологічна культура особистості — це якість особистості, яка проявляється в здатності вирішувати проблеми і долати протиріччя конструктивними способами [10].

Зміст конфліктологічної культури може бути розкритий через: культуру ціннісно-сислової сфери; культуру мислення; культуру почуттів; комунікативну культуру; культуру уявлень; відчуття контексту. А відтак, розвиток конфліктологічної культури особистості має базуватися на конфліктологічній грамотності і конфліктологічній компетентності людини, утворюючи разом з ними конфліктологічну освіту/конфліктологічну підготовку особистості. При цьому у розвитку конфліктологічної культури важлива роль відводиться усвідомленню контексту (за А.А. Вербицьким): контексти поведінки опонента в конфліктній ситуації; зовнішні контексти вибору стратегії поведінки в конфліктній ситуації; внутрішні контексти вибору стратегії поведінки в конфлікті; динаміка (стадії) конфлікту як контекст його управління [10].

Конфліктологічна компетенція, як володіння системою знань про конфлікт, створює передумову для формування прагнень застосувати отримані знання в професійній діяльності, для вирішення проблем самовдосконалення як індивідуального, так і професійного рівня.

Виходячи з того, що специфіка емпіричного пізнання якраз і проявляється в тому, що за відсутності цілісного відбиття об'єкта окремим його елементам надається значення загальності, науковцями й використовуються різноманітні поняття, як-то: компетенція, готовність, компетентність.

Одним із перших, хто підняв проблему конфліктологічної компетентності на концептуальному рівні, був В.Г. Зазикін [5]. Автор розглядає конфліктологічну компетентність як когнітивно-регуляторну підсистему професійно значущої сторони особистості, що містить відповідні спеціальні знання і вміння.

Подібної точки зору дотримується й Д.В. Івченко, який, за результатами проведеного дослідження, також робить висновок, що професійна компетентність є складовою частиною професіоналізму і реалізується на соціальному, особистісному й індивіду-

альному рівнях професійної діяльності [6]. Цим рівням відповідають соціальна, особистісна й індивідуальна компетентності, а їх сформованість виступає основою й умовою для успішної реалізації спеціальної компетентності. Конфліктологічна компетентність відноситься до соціальної компетентності, а тому вона містить перцептивну, комунікативну, міжособистісну й управлінську компетентності, реалізує прикладні (ситуативні) аспекти спеціальної професійної діяльності. Остання складова, з одного боку, відрізняє конфліктологічну компетентність від інших видів професійної компетентності, з іншого боку, виступає основою для її виокремлення в низку видів професійної компетентності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як бачимо, сформованість конфліктологічної

ЛІТЕРАТУРА

1. Болтунова Г.М. Формирование готовности учителя к разрешению конфликтных ситуаций в педагогическом процессе / Г.М. Болтунова // Оптимизация и интенсификация педагогического процесса в вузе и школе: Межвуз. сб. науч. тр. — Ишим, 1994. — С. 65—67.
2. Ващенко І.В. Конфліктологія та теорія переговорів / І.В. Ващенко, М.І. Кляп. — К.: Знання, 2013. — С.191 – 100.
3. Гришина Н.В. Я и другие: общение в трудовом коллективе / Н.В. Гришина. — Л.: Лениздат, 1990. - С.141 - 144.
4. Дринка З.З. Дидактические условия подготовки студентов к решению профессиональных конфликтологических задач: Автореф. дис. ...канд. пед. н. / З.З. Дринка. — Калининград, 2000. — 20 с.
5. Зайцева Е.В. Психологические условия и факторы снижения конфликтности личности в системе «руководитель-подчиненный»: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.13 / Е.В. Зайцева — М., 1998. — 183 с.
6. Куликов А.Ю. Социально-психологические особенности деятельности командира подразделения по предупреждению и разрешению межличностных конфликтов курсантов вузов: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / А.Ю. Куликов — Ярославль, 2000.— 81 с.
7. Любимова Г.Ю. Психология конфликта / Г.Ю.Любимов. — М.: Педагогическое общество Рос-

сии, 2004. — 160 с.

8. Немкова А.Б. Становление конфликтологической компетенции старшеклассников в условиях внеклассной деятельности: Автореф. дис... канд. пед. н.: 13.00.01 — общая педагогика, история педагогики и образования. / А.Б.Немкова — Волгоград, 2008. — С. 8.

9. Петровская Л.А. К вопросу о природе конфликтной компетентности / Л.А. Петровская // Вестник Москов. ун-та. — Сер. 14. — Психология. — М.: Изд-во МГУ, 1997. — т. 4. — С. 42 - 44.

10. Самсонова Н.В. Конфликтологическая культура специалиста и технология ее формирования в системе вузовского образования: Монография. / Н.В. Самсонова — Калининград: Изд-во КГУ, 2002. — 308 с.

11. Трубочкин В.П. Концептуальные смыслы конфликтной компетентности / В.П. Трубочкин //Актуальные проблемы совершенствования работы с кадрами правоохранительных органов: Матер. межведомств. науч.-практ. конф. — Москва, 8 июня 2004 г. / Акад. упр. МВД России. — М., 2004. — С. 331—335.

12. Хасан Б.И. Психотехника конфликта и конфликтная компетентность: Монография / Б.И.Хасан. — Красноярск, 1996. — 157 с.

13. Шипилов А.И. Психологические основы взаимодействия офицеров в трудных межличностных ситуациях: Дис.... д. психол. наук: 19.00.05 / А.И.Шипилов. — М., 2000. — 259 с.

сии, 2004. — 160 с.

8. Немкова А.Б. Становление конфликтологической компетенции старшеклассников в условиях внеклассной деятельности: Автореф. дис... канд. пед. н.: 13.00.01 — общая педагогика, история педагогики и образования. / А.Б.Немкова — Волгоград, 2008. — С. 8.

9. Петровская Л.А. К вопросу о природе конфликтной компетентности / Л.А. Петровская // Вестник Москов. ун-та. — Сер. 14. — Психология. — М.: Изд-во МГУ, 1997. — т. 4. — С. 42 - 44.

10. Самсонова Н.В. Конфликтологическая культура специалиста и технология ее формирования в системе вузовского образования: Монография. / Н.В. Самсонова — Калининград: Изд-во КГУ, 2002. — 308 с.

11. Трубочкин В.П. Концептуальные смыслы конфликтной компетентности / В.П. Трубочкин //Актуальные проблемы совершенствования работы с кадрами правоохранительных органов: Матер. межведомств. науч.-практ. конф. — Москва, 8 июня 2004 г. / Акад. упр. МВД России. — М., 2004. — С. 331—335.

12. Хасан Б.И. Психотехника конфликта и конфликтная компетентность: Монография / Б.И.Хасан. — Красноярск, 1996. — 157 с.

13. Шипилов А.И. Психологические основы взаимодействия офицеров в трудных межличностных ситуациях: Дис.... д. психол. наук: 19.00.05 / А.И.Шипилов. — М., 2000. — 259 с.

REFERENCES

1. Boltunova, G.M. (1994). Formirovaniie gotovnosti uchitelia k razresheniiu konfliktnyh situatsyi v pedagogicheskom protsesse [Teacher training for conflict situations solving in pedagogical process]. *Optimizatsyia i intensifikatsyia pedagogicheskogo protsessa v vysshyyh uchebnykh zavedeniiah i shkole: sbornik nauchnykh trudov - Optimization and intensification of pedagogical process in a higher educational establishment and school: collection of scientific works*. Ishym. (pp. 65–67). [in

Russian].

2. Vashchenko, I.V., Klyap, M.I. (2013). *Konfliktologiiia i teotiiia peregovoriv [Conflictology and the theory of negotiations]*. Kyiv: Znannya (pp. 191–100). [in Ukrainian].

3. Grishina, N.V. (2013). *Ya i drugiie: obshcheniie v trudovom kollektive [I and others: Communication in working collective]*. Leningrad: Lenizdat (pp. 141–144). [in Russian].

4. Drynka, Z.Z. (2000). *Didakticheskie usloviia podgotovki studentov k resheniiu professionalnykh konfliktologicheskikh zadach* Avtoref. dis. kand. ped. nauk [Didactic conditions of students training for professional conflict tasks solving : thesis dis. cand. ped. sciences]. Kaliningrad [in Russian].

5. Zaitseva, H.V. (1998). *Psikhologicheskie usloviia i faktory snizheniia konfliktnosti v sisteme –rukovoditel-podchinennyi”* Avtoref. dis. kand. psihol. nauk Psychological conditions and factors of reduction of person conflict in the system –leader-subordinate”: dis. cand. psych. sciences: 19.00.13. Moscow [in Russian].

6. Kulikov A.Y. (2000) *Sotsialno-psikhologicheskie osobennosti deiatelnosti komandira podrazdeleniia po preduprezhdeniiu i razresheniiu mezhlichnostnykh konfliktov kursantov vuzov. - Avtoref. dis. kand. psihol. nauk. [Socio-psychological peculiarities of section leader activity for prevention and solving of cadet interpersonal conflicts in higher educational establishments : dis. ... cand. psych. sciences : 19.00.05]. Yaroslavl [in Russian].*

7. Liubimova, G.Y. (2004). *Psikhologiya konflikta [Psychology of conflict]*. Moscow: RPA [in Russian].

8. Nemkova, A.B. (2008). *Stanovleniie konfliktologicheskoi kompetentnosti starsheklassnikov v usloviiah vneklassnoi deiatelnosti. Avtoref. dis. kand. ped. nauk [The formation of conflictological competence of high school students in the out of school hours: thesis dis. cand. ped. sciences: 13.00.01]. Volgograd [in Russian].*

9. Petrovskaia, L.A. (1997). К вопросу о природе

konfliktnoi kompetentnosti [To the problem of conflict competence nature]. *Vestnik Mosk. Un-ta – Moscow University Collection. Part 14. Psihologiya. Psychology.* Moscow: Moscow University Publishing-House. т. 4. (pp. 42–44) [in Russian].

10. Samsonova, N.V. (2002). *Konfliktologicheskaia kultura spetsialista i tehnologiia yeye formirovaniia v sisteme vysshei shkoly: monografiia [Conflicrological culture of specialist and the technology of its formation in the system of higher education: monograph]*. Kaliningrad: Izd-vo Kaliningradskogo Universiteta [in Russian].

11. Trubochkin, V.P. (2004). Kontseptualnyie smysly konfliktnoi kompetentnosti. [Conceptual sense of conflict competence]. *Aktualnyie problemy sovershenstvovaniia raboty s pravoohranitelnyimi kadrami: materialy nauch-prakt. konferentsii – Actual problems of improving work with law staff: mater. of scientific and practical conference.* Moscow. (pp. 331–335). [in Russian].

12. Hasan, B.I. (1996). *Psikhotekhnika konflikta i konfliktnaia kompetentnost: monografiia [Conflict psychotechnic and conflict competence: monograph]*. Krasnoiarsk [in Russian].

13. Shipilov, A.I. (2000). *Psikhologicheskie osnovy vzaimodeistviia oficerov v trudnykh mezhlichnostnykh situatsiiakh. Avtoref. dis. kand. psihol. nauk. [Psychological basis of officers relations in difficult interpersonal situations: dis. doct. ped. sciences: 19.00.05]. Moscow [in Russian].*

Л. А. Котлова

ФОРМИРОВАНИЕ КОНФЛИКТОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ КАК ФАКТОРА ИХ ЛИЧНОСТНОГО РАЗВИТИЯ

Статья посвящена вопросу конфликтологической компетентности студентов. Для характеристики осведомленности личности в конфликте, ее способности прогнозировать, предупреждать и разрешать конфликты ученые используют преимущественно два понятия: «конфликтная компетентность» и «конфликтологическая компетентность». Рассмотрены основные подходы к определению таких понятий как «компетенция» и «компетентность», определены их составляющие, а также показатели сформированности.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, конфликт, конфликтостойкость, личностное образование.

L. O. Kotlova

FORMATION OF CONFLICT COMPETENCE OF STUDENTS AS A FACTOR OF THEIR PERSONAL DEVELOPMENT

Psychological knowledge about the rules and characteristics of conflict-free communication and behavior not only helps to build constructive interpersonal relationships, but also use the ability to reconstruct the conflict, transform it into an instrument of control and influence. At the present time, when the professional life of every human being becomes increasingly complex, and there are ongoing personal problems, role conflict competence has dramatically increased. However, because of skills of of the modern worker to use the achievements and conclusions of conflictology in their professional activities for the prevention, settlement and the constructive solution of any conflicts depends the fate of a particular person, the whole staff, and even society. For the characteristic of an individual awareness of conflict and its ability to predict, prevent and resolve conflicts, scientists used primarily two concepts: "conflict competence" and "competency of the conflict". Conflictological readiness of specialist performs the function of regulatory (motivational, emotional, reflective, strong-willed, existential) basis for orientation and transforming (constructive) conflictological activity of specialist in situations of industrial conflict. Indicators of formation of the conflict preparedness include:

- 1) the best choice of professional conflict strategy;
- 2) self negative emotional states in the conflict situation;

3) the ability to control (influence) professional reviewer conflict resulting from self-reflexive constructive conflict positions.

The basic approaches to the definition of concepts such as "competence" and "competency", are defined by their constituents, as well as development indicators. Conflictological competence as mastery of the knowledge system of conflict, create preconditions for the formation of intentions to apply acquired knowledge in professional work, to solve problems of self-perfection on individual and professional level.

Keywords: competence, competency, conflict, firmness in conflict, personal formation.

Подано до редакції 02.04.2014
